

FLORISTICKÝ VÝZKUM

Mehorosty rašelinišť v oblasti Cínovec — Fláje v Krušných horách

Bryophyten der Moore im Gebiet Cínovec — Fláje im Erzgebirge

Jiří V á ň a

Katedra botaniky přírodovědecké fakulty University Karlovy, Benátská 2, Praha 2

Došlo 1. prosince 1966

Obdobně jako v předešlých příspěvcích (VÁŇA 1965, 1966, 1967) zpracovávám mechorosty rašelinišť v další části Krušných hor. Terénní výzkum jsem prováděl v letech 1962 a 1965, nashromážděné doklady jsou uloženy v herbářích katedry botaniky přírodovědecké fakulty University Karlovy.

Přírodní poměry

Rašeliništní oblat Cínovec—Fláje je nejmenší krušnohorskou oblastí. Je tvořena pouze několika většími vrchovišti v horské části okresu Teplice (správní dělení z r. 1960). Nejvýhodnější položená rašeliniště (Georgenfeldské rašeliniště, U jezera) mají v podloží porfyrikové horniny, další leží na kontaktech ortorul a pararul (Velké Tokaniště) nebo pararul a žuly (Oldříšské vřesoviště, Flájské rašeliniště). Všechna rašeliniště jsou značně narušena činností člověka, takže původní ráz vegetace bývá většinou zachován jen na velmi nepatrných plochách.

V oblasti se vyskytují tato významnější vrchoviště:

Georgenfeldské rašeliniště (Georgenfelder Hochmoor) — západně od Cínovce směrem ke Georgenfeldu, převážně na území NDR, nadm. výška 865 m, téměř celé porostlé klečí.

U jezera (Am See, Seegrundmoor, Beräumung, Auerhahnbalz, Böhmische Seeheide, Cínovecké rašeliniště) — jihozápadně od obce Cínovec v nadm. výšce 840—880 m, asi 100 ha velké, částečně porostlé klečí, zbývající část je kryta kulturní smrčínou.

Velké Tokaniště (Grosse Auerhahnbalz) — severovýchodně od Nového Města v nadm. výšce 830 m, asi 140 ha, střední část, která nesla klečový porost, je téměř celá vytěžena.

Oldříšské vřesoviště (Grünwalder Heide, Grünwaldské vřesoviště) — jižně od obce Oldříš v nadm. výšce 820 m, asi 55 ha, v nevytěžené části porostlé klečí.

Flájské rašeliniště (Kiefern) — severně od Fláje v nadm. výšce 750 m, asi 10 ha, dříve porostlé klečí, dnes odvodněno a kleč vysekána.

Jihozápadním směrem od uvedené oblasti se nacházejí ještě dvě větší odlehlá vrchoviště, která již tvoří přechod k oblasti v okolí Hory Sv. Šebestiána:

Studený močál (Kalte Bruchheide) — severovýchodně od obce Klíny, severně od Černého vrchu v nadm. výšce 800 m, asi 50 ha, dnes téměř celé kryté lesem.

U Černého rybníka (Heide am Schwarzen Teich) — západně od silnice Fláje—Klíny u Černého rybníka, nadm. výška 800 m, asi 10 ha, celé porostlé klečí.

Roční průměr srážek dosahuje ve zkoumané oblasti zhruba 900—1000 mm. Vegetační období trvá od začátku května do poloviny září.

Historie výzkumu území

První bryologické údaje ze zkoumané oblasti přináší práce BAUERA (1897, 1898, 1900).

BAUER sbíral hlavně na lukách a v lesích mimo vrchoviště, pouze některé jeho nálezy s lokalitou Neustadt (= Nové Město) pocházejí z rašeliniště Velké Tokaniště.

RÖLL (1919) ve svém čtvrtém příspěvku k bryoflóře Krušných hor si všímá rašelinišť U jezera, Velké Tokaniště a Oldříšské vršovité. Jeho zájem se však soustředil převážně na rašelínky.

K poznání bryoflóry zkoumaného území přispěli při svých fytoocenologických výzkumech KÄSTNER a FLÖSSNER (1933) a v menší míře i další autoři (KOPSCH, RIEHMER aj.). Většina údajů z oblasti je zahrnuta v souborných pracích o saských játrovkách (SCHADE 1936), mechách (RIEHMER 1926, 1927) a rašeliničích (STOLLE 1938, 1940). Několik dokladů z oblasti bylo vydáno v exsikatových sbírkách (KOPSCH: Bryotheca Saxonica, SCHADE et STOLLE: Hepaticae Saxonicae exsiccatae).

Přehled lokalit jednotlivých druhů

Bazzania trilobata (L.) LINDB. — Oldříšské vršovité (KÄSTNER et FLÖSSNER 1933). U Černého rybníka (KÄSTNER in SCHADE 1936); tento druh jsem sbíral na obou uvedených lokalitách a dále na rašeliništích U jezera a Velké Tokaniště.

Calypogeia meylanii BUCH. — Běžný druh na všech vrchovištích, dosud neodlišovaný.

Calypogeia mülleriana (SCHIFFEN.) K. M. — U jezera (VÁŇA).

Calypogeia necisana (MASS. et CARR.) K. M. — Dosud spojována s druhem *C. meylanii* BUCH., sbíral jsem na rašeliništích U jezera, Velké Tokaniště a Studený močál.

— var. *rotundifolia* K. M. — Činovec (STOLLE in SCHADE 1936).

Calypogeia sphagnicola (ARN. et PERS.) WARNST. et LOESKE — Z oblasti dosud neznámé; nalezl jsem ji na rašeliništích U jezera a Oldříšské vršovité.

Calypogeia trichomanis CORDA — Georgenfeldské rašeliniště (SCHADE 1936), dále běžně na okrajích všech vrchovišť.

Cephalozia bicuspidata (L.) DUM. — Studený močál (KÄSTNER et FLÖSSNER 1933), na okrajích všech vrchovišť.

Cephalozia connivens (DICKS.) SPRUCE — U Černého rybníka (FLÖSSNER in SCHADE 1936), U jezera (VÁŇA).

Cephalozia lammersiana (HÜB.) SPRUCE — Dosud neuváděna, ale je běžná na všech vrchovištích.

Cephalozia media LINDB. — Flájské rašeliniště (FLÖSSNER in SCHADE 1936), sám jsem tento druh nalezl pouze na rašeliništi U jezera.

Cladopodiella fluitans (NEES) BUCH. — Georgenfeldské rašeliniště (SCHADE 1936, SCHADE et STOLLE: Hep. Sax. exs. No 141).

Gymnocolea inflata (HUDS.) DUM. — Georgenfeldské rašeliniště (STOLLE in SCHADE 1936), Velké Tokaniště (SCHADE 1936); běžný druh všech klečových vrchovišť v oblasti.

Kurzia pauciflora (DICKS.) GRÖLLE (= *Telaranea setacea* (WEB.) K. M.) — Georgenfeldské rašeliniště (STOLLE in SCHADE 1936), U jezera (VÁŇA).

Lepidozia reptans (L.) DUM. — Na okrajích rašelinišť U jezera, Velké Tokaniště, Studený močál a U Černého rybníka běžně.

Mylia anomala (HOOK.) GRAY — Georgenfeldské rašeliniště (SCHADE 1936, SCHADE et STOLLE: Hep. Sax. exs. No 134 et 135 — var. *subremota* SCHIFFEN.), Flájské rašeliniště (KÄSTNER in SCHADE 1936). Studený močál (KÄSTNER et FLÖSSNER 1933); tento druh jsem sbíral na všech vrchovištích v oblasti.

Ptilidium pulcherrimum (WEB.) HAMPE — Na kmenech klečí a smrků na většině vrchovišť.

Aulacomnium palustre SCHWAEGER. — Studený močál (KÄSTNER et FLÖSSNER 1933), tento druh jsem sbíral dále na rašeliništích U jezera, Velké Tokaniště a Oldříšské vršovité.

Brachythecium starkei (BRID.) BR. eur. — Velké Tokaniště (RÖLL 1919).

Calliergon stramineum (DE NOT.) KINDB. — U jezera (RIEHMER 1927), dále na rašeliništích Velké Tokaniště, Oldříšské vršovité, Studený močál a u Černého rybníka (VÁŇA).

Climacium dendroideus (HEDW.) WEB. et MOHR. — Velké Tokaniště — okraj (VÁŇA).

Dicranella cerciculata (HEDW.) SCHIMP. — Oldříšské vršovité (KÄSTNER et FLÖSSNER 1933); běžný druh na holé rašelině na všech vrchovištích.

Dicranella heteromalla (HEDW.) SCHIMP. — Na okrajích vrchovišť U jezera a Velké Tokaniště.

Dicranodontium denudatum (BRID.) HAGEN — Okraj rašeliniště U jezera (VÁŇA).

Dicranum majus SMITH — U jezera (RÖLL 1919).

Dicranum scoparium HEDW. — Obecný druh v celé oblasti, ač dosud neuváděn.

Drepanocladus fluitans (HEDW.) WARNST. — Běžně na všech vrchovištích.

— f. *submersus* MÖNK. — U jezera (KOPSCH: Bryoth. Sax. No 353).

— var. *falcatus* (SCHIMP.) WARNST. — Činovec (STOLLE in RIEHMER 1927).

Mnium cinclidioides HÜB. — Činovec (RIEHMER 1927).

Mnium hornum HEDW. — Na okrajích vrchovišť ve smrčínách.

- Philonotis calcarea* SCHIMP. — Oldříšské vřesoviště (RÖLL 1919 — pochybný údaj).
Philonotis fontana BRID. — Velké Tokaniště (VÁŇA).
Plagiothecium curvifolium SCHLIEPH. — V lesích na okraji rašeliníšť.
Pleurozium schreberi (BRID.) MITT. — Obecný druh na všech vrchovištích.
Pohlia nutans (HEDW.) LINDB. — Obecně na všech vrchovištích.
Polytrichum commune HEDW. — Běžný na všech vrchovištích.
Polytrichum formosum HEDW. — Okraj rašeliníšť U jezera a Velké Tokaniště.
Polytrichum gracile SMITH — Cinovec (STOLLE in RIEHMER 1927), Velké Tokaniště (BAUER 1897, 1900), tento druh jsem sbíral na rašeliníštích U jezera, Velké Tokaniště, Oldříšské vřesoviště a U Černého rybníka.
Polytrichum strictum SMITH — Oldříšské vřesoviště (KÄSTNER et FLÖSSNER 1933), Flájské rašeliníště (KÄSTNER in KÄSTNER et FLÖSSNER et in RIEHMER 1927), U Černého rybníka (KÄSTNER in RIEHMER 1927); kromě zmíněných lokalit jsem tento druh sbíral ještě na rašeliníštích U jezera a Velké Tokaniště.
Sphagnum amblyphyllum RUSS. — Georgenfeldské rašeliníště (STOLLE 1938), U jezera (RÖLL 1919 — cf. STOLLE 1938, VÁŇA), Velké Tokaniště (RÖLL 1919 — cf. STOLLE 1938), Studený močál (KÄSTNER et FLÖSSNER 1933).
Sphagnum auriculatum SCHIMPER — Nové Město (BAUER 1898 sub *S. inundatum* RUSS., rev. PILOUS — in litt.).
Sphagnum balticum RUSS. — Tento druh v oblasti neroste. Údaj „Cinvald, leg RÖLL“, který uvádí PILOUS (1960, p. 47) je mylný. Jde o lokalitu Zinnbergswiesse (RÖLL 1912), která leží však v oblasti Rolavy. V okolí Cinovce RÖLL tento druh nesbíral (cf. RÖLL 1919).
Sphagnum cuspidatum EHRH. — Georgenfeldské rašeliníště (KÄSTNER in STOLLE 1940, STOLLE in KOPSCH: Bryoth. Sax. No 571, 572), Nové Město (BAUER, PRC), U jezera, Velké Tokaniště (RÖLL 1919 — cf. STOLLE 1940), Oldříšské vřesoviště (RÖLL 1919, zčásti jako *S. fallax* — cf. STOLLE 1940, KÄSTNER et FLÖSSNER 1933), Flájské rašeliníště, Studený močál (KÄSTNER et FLÖSSNER 1933). Tento druh jsem sbíral na všech uvedených lokalitách a dále na rašeliníšti U Černého rybníka.
— *f. serratum* (AUST.) — Georgenfeldské rašeliníště (STOLLE 1940).
Sphagnum girgensohnii RUSS. — U jezera, Velké Tokaniště, Oldříšské vřesoviště (RÖLL 1919 — cf. STOLLE 1938). Tento druh roste hojně na okrajích všech vrchovišť.
Sphagnum imbricatum HORNSCH. — Georgenfeldské rašeliníště (KRIEGER, RIEHMER in STOLLE 1940).
Sphagnum inundatum RUSS. — U jezera (RÖLL 1919), Oldříšské vřesoviště (RÖLL 1919 — cf. STOLLE 1940).
Sphagnum magellanicum BRID. — Velké Tokaniště (RÖLL 1919 — cf. STOLLE 1940), Flájské rašeliníště (FLÖSSNER in KÄSTNER et FLÖSSNER 1933 et in STOLLE 1940, VÁŇA), Studený močál (KÄSTNER et FLÖSSNER 1933).
Sphagnum molluscum BRUCH — Georgenfeldské rašeliníště (RIEHLER, STOLLE in STOLLE 1940, KOPSCH in Bryoth. Sax. No 393), Flájské rašeliníště (KÄSTNER et FLÖSSNER 1933). Kromě obou uvedených lokalit jsem tento druh sbíral ojedinele na rašeliníštích U jezera, Velké Tokaniště a Oldříšské vřesoviště.
Sphagnum nemoreum SCOP. — Georgenfeldské rašeliníště (KÄSTNER, RIEHMER, STOLLE 1938), U jezera, Velké Tokaniště (RÖLL 1919 — cf. STOLLE 1938), Oldříšské vřesoviště (RÖLL in STOLLE 1919 — cf. STOLLE 1938, KÄSTNER et FLÖSSNER 1933). Tento druh jsem kromě uvedených lokalit sbíral na rašeliníštích Studený močál a U Černého rybníka.
— *f. subtile* (WARNST.) — Georgenfeldské rašeliníště (STOLLE in KOPSCH: Bryoth. Sax. No 558–560, in STOLLE 1938).
Sphagnum palustre L. — Pouze na lukách v oblasti.
Sphagnum plumulosum RÖLL — Georgenfeldské rašeliníště (RIEHLER in STOLLE 1938).
Sphagnum pulchrum WARNST. — Velké Tokaniště (RÖLL 1919).
Sphagnum recurvum P. B. — Georgenfeldské rašeliníště (STOLLE 1940), Nové Město (BAUER, PRC), U jezera (RÖLL 1919, zčásti jako *S. fallax*, *S. pseudorecurvum* a *S. roellii* — cf. STOLLE 1940), Velké Tokaniště (RÖLL 1919, zčásti jako *S. brevifolium*, *S. fallax*, *S. girgensohnii*, *S. pseudorecurvum*, *S. roellii*, *S. schliephackei* — cf. STOLLE 1940), Oldříšské vřesoviště (RÖLL 1919, zčásti jako *S. brevifolium*, *S. fallax*, *S. roellii* a *S. schliephackei* — cf. STOLLE 1940, KÄSTNER et FLÖSSNER 1933), Flájské rašeliníště, U Černého rybníka (KÄSTNER et FLÖSSNER 1933). Nejobecnější druh v celé oblasti.
Sphagnum riparium ANGSTR. — Georgenfeldské rašeliníště (KÄSTNER in STOLLE 1938), Velké Tokaniště (RÖLL 1919 — cf. STOLLE 1938). Tento druh jsem sbíral na rašeliníštích U jezera, Velké Tokaniště a Studený močál.

Sphagnum robustum RÖLL — Georgenfeldské rašeliníště (RIEHMER, SCHILLER in Herb. GERSTENBERGER in STOLLE 1938, KOPSCH in Bryoth. Sax. No 370), U jezera (RÖLL 1919 — cf. STOLLE 1938), Velké Tokaniště (RÖLL 1919, KÄSTNER, BAUER in STOLLE 1938), Oldříšské vřesoviště (RÖLL 1919 — cf. STOLLE 1938, KÄSTNER et FLÖSSNER 1933), Flájské rašeliníště, Studený močál (KÄSTNER et FLÖSSNER 1933). Běžný druh na všech rašeliníštích i v lesích.

Sphagnum rubellum WILS. — Velké Tokaniště, Oldříšské vřesoviště (RÖLL 1919 — cf. STOLLE 1938), Flájské rašeliníště (VÁŇA).

Sphagnum rufescens Br. germ. — Georgenfeldské rašeliníště (STOLLE 1940), U jezera (RÖLL 1919 jako *S. contortum* — cf. STOLLE 1940), Nové Město (BAUER 1898).

Sphagnum subsecundum NEES — Georgenfeldské rašeliníště (KRIEGER in STOLLE 1940).

Sphagnum teres ANGSTR. — Velké Tokaniště (RÖLL 1919 — cf. STOLLE 1938, VÁŇA).

Literatura

- BAUER E. (1897): Bryologischer Vorbericht aus dem Erzgebirge. — Dtsch. bot. Mschr., Arnstadt, 15 : 315—316.
- (1898): Neue und interessante Moose der böhmischen Flora. — Allg. bot. Z., Karlsruhe, 1898 : 95—96.
- (1900): Neue Beiträge zur Kenntnis der Moosflora Westböhmens und des Erzgebirges. — Dtsch. bot. Mschr., Arnstadt, 18 : 177—183.
- KÄSTNER M. et FLÖSSNER W. (1933): Die Pflanzengesellschaften der erzgebirgischen Moore. — in: KÄSTNER M., FLÖSSNER W. et UHLIG J., Die Pflanzengesellschaften des westsächsischen Berg- und Hügellandes, tom. 2, Dresden.
- PILLOUS Z. (1960): Několik pozoruhodných moravskoslezských rašeliníků. — Čas. slezs. Mus., Opava, ser. A, 9 : 45—51.
- RIEHMER E. (1926, 1927): Die Laubmoose Sachsens. — S. B. Isis, Dresden, 1925: 24—27 et 1926 : 17—95.
- RÖLL J. (1912): Zweiter Beitrag zur Moosflora des Erzgebirges. — Hedwigia, Dresden, 51 : 65—115.
- (1919): Vierter Beitrag zur Moosflora des Erzgebirges. — Hedwigia, Dresden, 60 : 12—49.
- SCHADE A. (1936): Nachträge zum Standortsverzeichnis der Lebermoose Sachsens. — S. B. Isis, Dresden, 1935 : 18—86.
- STOLLE E. (1938, 1940): Die Torfmoose Sachsens. — S. B. Isis, Dresden, 1936/37 : 85—132 et 1938/39 : 112—164.
- VÁŇA J. (1965): Mechorosty rašeliníšť v okolí Hory Sv. Šebestiána v Krušných horách I. (Úvodní část. Hepaticae). — Preslia, Praha, 37 : 213—220.
- (1966): Mechorosty rašeliníšť v okolí Hory Sv. Šebestiána v Krušných horách II. (Musci). — Preslia, Praha, 38 : 208—213.
- (1967): Mechorosty rašeliníšť v oblasti Boží Dar — Horní Blatná—Pernink v Krušných horách. — Preslia, Praha, 39 : 97—105.